

Дослідження практики реалізації свободи світогляду і віросповідання свідчить, що незважаючи на її належне нормативне закріплення, існують певні проблеми у її забезпеченні, зокрема, випадки дискримінації за релігійною ознакою, недостатня ефективність реагування на порушення та складність доведення окремих правопорушень. Це вказує на необхідність удосконалення механізмів застосування права та підвищення рівня правової культури суспільства. Загалом право на свободу світогляду і віросповідання в Україні є юридично гарантованим, однак його ефективність значною мірою залежить від практики застосування норм, діяльності правоохоронних органів, судової практики та формування толерантного ставлення в суспільстві.

Право на свободу світогляду і віросповідання є невід'ємною складовою правового становища особи в Україні та займає важливе місце в системі основних прав і свобод людини. Воно закріплене на конституційному рівні та регулюється спеціальним законодавством, яке визначає порядок його реалізації та захисту. Держава забезпечує це право через систему правових механізмів, включаючи як загальні засоби судового захисту, так і спеціальні норми кримінального права, спрямовані на запобігання його порушенням та притягнення винних осіб до відповідальності. Розвиток цього права є результатом тривалого історичного процесу формування демократичних засад у суспільстві та поступового розширення прав людини. Нині його нормативне закріплення забезпечує можливість вільного формування та вираження світоглядних і релігійних переконань. Водночас ефективність реалізації цього права значною мірою визначається практикою правозастосування, рівнем функціонування державних інституцій та загальним рівнем правової культури населення. Таким чином, відповідь на питання «чи маю я право на свободу світогляду і віросповідання» є ствердною: таке право гарантоване кожній особі в Україні, однак його повна реалізація залежить від ефективності правозастосування та рівня правової культури суспільства.

Коса Д. С.

Державний торговельно-економічний університет

kosadashka@gmail.com

м. Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА ШЛЮБ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОБМЕЖЕННЯ?

На перший погляд питання «чи маю я право на шлюб?» здається простим і навіть очевидним. Здається, що відповідь однозначна – так, адже шлюб є звичною частиною життя, а міжнародні стандарти прямо гарантують це право. Але чим глибше я замислююся над цим, тим більше розумію: це право працює не для всіх.

В Україні, відповідно до статті 21 Сімейного кодексу України, шлюб юридично можливий лише між жінкою та чоловіком. І в цей момент «право на шлюб» перестає бути універсальним – воно стає вибіркоким. Люди, які перебувають в одностатевих стосунках, фактично позбавлені цього права. Вони можуть кохати, жити разом, будувати спільне життя, але держава відмовляється це визнавати. Для мене тут немає ні рівності, ні справедливості.

Особливо гостро це відчувається, коли розумієш, що мова йде не лише про формальність. Це про можливість бути поруч у лікарні, про право на спадщину, про елементарне визнання того, що твоя сім'я – це справжня сім'я. Відсутність цього визнання – це не просто прогалина в законі, це обмеження людської гідності.

Європейський суд з прав людини вже чітко висловився з цього приводу. У справі «Fedotova and Others v. russia» (2021) було прямо зазначено: держава не може повністю ігнорувати існування одностатевих пар. І тут для мене важливо інше – Україна не повинна залишатися серед тих держав, які потребують таких рішень проти себе.

Ми не можемо дозволити собі мислити в категоріях, успадкованих від радянської системи, де права людини були другорядними. Невизнання одностатевих відносин – це саме про це. І для мене очевидно: якщо Україна справді обирає європейський шлях, то вона має відмовитися від таких підходів не на словах, а на практиці.

Так, зміни відбуваються повільно. У 2023 році було зареєстровано законопроект № 9103, який передбачає запровадження інституту реєстрованих партнерств. Він міг би стати компромісним рішенням, що частково забезпечує права одностатевих пар без зміни традиційного визначення шлюбу. На жаль, він досі не ухвалений, і це, на мою думку, свідчить про політичну та суспільну чутливість питання.

Але водночас я бачу й інше – суди починають рухатися вперед. Важливим кроком до змін стало остаточне підтвердження Верховним Судом факту проживання однією сім'єю двох чоловіків, фактично визнавши існування одностатевих сімейних відносин. Рішення ґрунтувалося на встановленні таких критеріїв, як спільний побут, ведення спільного бюджету та тривалість відносин. Це рішення має принципове значення, оскільки формує прецедент для подальшого захисту прав одностатевих пар, зокрема у сфері майнових та соціальних прав. Хоча воно не прирівнює такі відносини до шлюбу у формальному сенсі, фактично йдеться про визнання їх як сім'ї у юридичному розумінні.

Це рішення дає надію для ЛГБТК+ спільноти, що система поступово змінюється на краще та, можливо, в найближчому майбутньому Україна зможе зробити наступні кроки для забезпечення рівності громадян у питанні шлюбу. Такими кроками мають стати, зокрема, ухвалення законодавства про реєстровані партнерства та подальше розширення правового визнання різних форм сімейних відносин. Я вважаю, що найоптимальнішим варіантом для забезпечення рівності громадян буде внесення змін до визначення поняття шлюбу, яке зазначене у Конституції та Сімейному кодексі України.

Для мене шлюб – це не про стать, не лише про союз чоловіка і жінки. Це про вибір двох дорослих, свідомих людей бути разом, підтримувати одне одного і про бажання оформити свої стосунки офіційно в очах держави. І якщо держава визнає це для одних, але відмовляє іншим – це означає, що проблема не в самій ідеї шлюбу, а в підході до прав людини та їх порушені.

Не дивлячись на всі складнощі виходу із застарілої пострадянської системи, я переконана, що Україна рухається у правильному напрямку. Але цього недостатньо – цей рух має стати швидшим і рішучішим. Право на шлюб не повинно залежати від статі людини, яку ти кохаєш. І доки це не стане аксіомою, питання «чи маю я право на шлюб?» залишатиметься актуальним для багатьох людей.